

EEN WERELD VAN VERSCHIL

de cruciale rol van correcte informatie

Auteur: Ilse Wanten

STEL JE EENS VOOR:

Je hebt je hele leven op een klein eiland doorgebracht. Je werd er geboren, groeide er op en werd er oud, zonder te beseffen dat er daarbuiten ontelbaar veel andere eilanden bestonden, én miljoenen andere mensen van allerlei pluimage. Zou je anders in het leven staan, indien je dat al die tijd had geweten? Zou je contact met hen hebben gezocht? Zou je dat als een verrijking hebben ervaren?

BEELD JE EENS IN:

Je leeft in een maatschappij die in hoofdzaak één wet kent: de wet van blinde gehoorzaamheid. Nu blijkt jij één van de velen die een ernstige ziekte heeft, waardoor je voor de rest van je leven aangewezen bent op bepaalde (genees)middelen. Dat die middelen ernstige bijwerkingen kunnen veroorzaken, komt eenvoudigweg niet ter sprake. Maar stel nu eens dat er al die tijd wel degelijk middelen voorhanden waren die jou helemaal hadden genezen. Zou je dan tegen de massa en tegen de wet zijn ingegaan?

DE DOORSLAGGEVENDE FACTOR IN BEIDE SCENARIO'S: INFORMATIE

WIE BESLIST

Als we ervan uitgaan dat wijzelf en onze maatschappij voortdurend evolueren, dan lijkt het niet meer dan logisch dat degenen die er ooit op uit trokken om informatie te verzamelen op een bepaald punt ook weer opnieuw bij elkaar komen. Een wereldbeeld dat recht doet aan de volledige werkelijkheid bestaat immers uit zoveel mogelijk verschillende puzzelstukjes die naadloos in elkaar passen. Anno 2020 beschouwt de westerse maatschappij zichzelf als het toppunt van beschaving. De puzzel is echter nog steeds niet vervolledigd. In plaats van samen te werken, zijn verschillende partijen er op uit om met steeds meer strijdvaardigheid hun gelijk te halen. Wat overblijft, is een heuse informatieoorlog. Termen als fake news en factchecking zijn inmiddels niet meer uit ons dagelijkse leven weg te denken. Het is moeilijk uit te maken welk nieuws, welke specialist of journalist het in feite bij het rechte eind heeft. Hoe is het zo ver kunnen komen? En vooral: hoe geraken we hier collectief uit? Voor de antwoorden op deze vragen moeten we een kleine tijdreis maken. Omstreeks 1600 werd er na-

melijk een tweede grote beslissing genomen die ons in het Westen tot op de dag van vandaag nog altijd serieus parten speelt. De eerste grote beslissing had alles te maken met de Katholieke Kerk, die de nadruk legde op de zogenaamde 'gespletenheid' en 'zondigheid' van de mens, en niet - zoals in het Oosten - op zijn volledigheid en volmaaktheid.

HET VERLEDEN IS OUD EN DUS PRIMITIEF

Ruim vierhonderd jaar geleden nam de kloof tussen het evangelische ideaal en het alledaagse leven steeds grotere (lees: ketterse) vormen aan, waardoor het idee van de zondige mens des te meer werd versterkt. Het uitmoorden van enkele miljoenen kettters (lees: andersdenkenden) loste het probleem echter niet op. Misschien - zo redeneerden enkele figuren die het voortouw namen - ligt het probleem bij het veelvuldig kopiëren en interpreteren van de bronnen uit de Oudheid? Als dat inderdaad zo was, dan kon het probleem toch makkelijk worden aangepakt? Dan gaat het erom zoveel mogelijk versies van dezelfde teksten te ver-

zamelen. Door die versies vervolgens met elkaar te vergelijken, moet de oorspronkelijke versie toch te achterhalen zijn. Zo gezegd, zo gedaan. Wat bleek? De verzamelwoede bracht zoveel manuscripten voort dat men (andermaal) met de handen in het haar zat. De antieke kennis is veel rijker, en vooral veel gevarieerder dan tot dan toe voor mogelijk werd gehouden. Bovendien stemmen de beschrijvingen van de 'klassieken' (meestal helemaal) niet overeen met de waarnemingen van deze tijd. Omdat hun waarnemingen veel ouder zijn - en ook op meer bijgeloof gestoeld - nemen deze pioniers een heldhaftig maar zeer radicaal besluit: ze zullen de tegenstrijdigheden proberen op te lossen door van vooraf aan opnieuw te beginnen. De methode die zal worden gebruikt, wordt de wetenschappelijke methode gedoopt.

DE LEEUW AAN ZIJN STAART TREKKEN

Om het zogenaamde kaf van het koren te scheiden, stelt Francis Bacon (1561-1626) een test voor die volgens hem het meest betrouwbaar is en die als uitgangspunt moet fungeren. Het komt er - in zijn eigen woorden - op neer dat 'de leeuw hardhandig aan zijn staart moet worden getrokken'. Alle feiten en gegevens die nadien overblijven, zijn 'echte' (harde) wetenschap. De rest moet zonder pardon voor eens en voor altijd verdwijnen. Zo zie je maar: nog voor goed en wel bewezen was of die nieuwe test wel betrouwbaar was, maakte men van deze 'wetenschap' de nieuwe autoriteit, waar verder niets meer tegenin

te brengen was. Zowel de Katholieke Kerk als de moderne wetenschap zagen zichzelf als heer en meester, verheven boven de rest van de schepping. De manier waarop zij de wilde natuur aanpakten, stond op bepaalde momenten dan ook gelijk aan regelrechte aanranding. Van dieper inzicht, wederzijdse toestemming, respect en liefde was geen enkele sprake meer. Kortom: met de komst van deze nieuwe God (de moderne wetenschap) verdween de ziel, en met haar haar onzichtbare rijk, volledig op de achtergrond. Maar stel nu

De meest waardevolle dingen in ons leven zijn onzichtbaar. Denk daarbij maar aan vriendschap, liefde, eenheid, vrede en verbinding. Bovendien kosten de belangrijkste dingen in een mensenleven geen geld.

eens dat men het destijds helemaal aan het verkeerde eind had? Stel dat deze nieuwe wetenschappelijke test voor een ernstige vernauwing van het wereldbeeld zorgde, en niet voor werkelijk inzicht? Stel dat het verleden helemaal niet zo primitief was, maar simpelweg niet begrepen? Stel dat bepaalde zogenaamd primitieve of bijgelovige bevolkingsgroepen hun bewustzijn zodanig hadden geopend (verruimd) dat ze tegelijkertijd zowel in de zichtbare als de onzichtbare wereld konden schouwen? Stel dat zij de puzzel wél al hadden vervolledigd?

KENNIS IS MACHT

Veel dingen zijn op het eerste zicht onzicht- of onhoorbaar. Als je eens goed nagaat: de meest waardevolle dingen in ons leven zijn onzichtbaar. Denk daarbij maar aan vriendschap, liefde, eenheid, vrede en verbinding. Bovendien kosten de belangrijkste dingen in een mensenleven geen geld. Maar laat daar nu net het schoentje wringen... Met de komst van het 'onzichtbare' of virtuele internet is de mensheid de 'age of information' binnengegaan. Nog nooit werd er op zo'n grote schaal informatie gedeeld én verhandeld. Informatie staat tegenwoordig steeds meer gelijk aan geld en dat geld is tegenwoordig in handen van steeds minder mensen. Wie voorkennis van zaken heeft, kan daaruit bepaalde voordelen halen. Wie op voorhand weet wat er staat te gebeuren, zal daar handig kunnen op inspelen, bijvoorbeeld door de verkoop van bepaalde goederen. Degene die er als eerste bij is en als eerste bepaalde dingen weet, zal al een heuse afstand hebben afgelegd waar anderen nog in onwetendheid ter plaatse staan te trappelen. Dat er op die manier een scheve situatie kan ontstaan, begrijpt zelfs een kind. Dan ontstaat er al snel een maatschappij waarbij de eersten baat hebben bij het achterblijven van de rest en dan zullen die eersten al net zo gauw beseffen dat ze er alle belang bij hebben om die voorsprong te behouden. Op die manier kunnen ze hun voorkennis gebruiken/misbruiken om hun medemens te manipuleren en te controleren. Waarom wachten tot je over de nodige kennis beschikt als je net

zo goed zelf de dingen kunt sturen? Dan heb je tenminste de zekerheid dat bepaalde dingen ook daadwerkelijk gebeuren.

DE ALLEGORIE VAN PLATO

Lang geleden leefde in Griekenland een oude wijsgeer. Zijn naam was Plato. Plato's *'Allegorie op de Grot'* presenteert mijn inziens een maatschappijmodel waarvan velen dachten dat het slechts een verhaal was en dus fictief. Maar wat als dat niet het geval was? Wat als Plato destijds was ingewijd in een zeer oude wijsheid en dus beseftte hoe de vork precies in de steel stak? Wat als zijn 'verhaal' ernstige waarschuwingen bevatte voor toekomstige generaties, en dus ook voor ons, hier en nu? Laten we nog eens teruggaan naar het verhaal van de Grot van Plato. De 'poppenspelers' zijn duidelijk degenen die kennis van zaken hebben. Die macht wensen ze niet te delen. De 'gevangenen' zijn zij die zich door het spel van schaduwen laten 'leiden'. Zij hebben geen flauw benul van de wereld buiten de grot, de echte wereld. De ontsnapte gevangene is de enige die de werkelijkheid al heeft ervaren, en in plaats van hiermee zijn/haar eigen voordeel te doen - zoals de verdorven poppenspelers - heeft hij/zij de taak op zich genomen om zijn medegevangenen te helpen ontsnappen. Dat hem dat niet in dank wordt afgenomen, blijkt uit de manier waarop zowel de gevangenen als de poppenspelers reageren. Beide groepen noemen hem een oproerkraaiër, een gevaarlijke gek, iemand die beter de mond zou worden gesnoerd of zelfs ter dood gebracht. Begrijp je nu hoe kennis van de juiste informatie letterlijk een wereld van verschil kan maken? En zelfs het verschil tussen leven en dood kan betekenen...

HET NIEUWE ABNORMAAL

Vandaag zijn we 2020. Op straat lopen al maandenlang mensen met mondkapjes op, terwijl er volop wordt gesproken van het 'nieuwe normaal'. Niet alle experts delen dezelfde mening: volgens de ene is het coronavirus dé grote vijand, volgens de andere zijn de maatregelen disproportioneel. Wat in elk geval wél duidelijk is, is dat de angst waarmee de bevolking nu dagelijks wordt opgezadeld van een ongeziene schaal is. Wij willen vooral dat iemand ons zegt wat we moeten doen, want als we dat ook nog eens allemaal zelf moeten uitzoeken... Sommigen noemen dat kuddegedrag. Niet teveel vragen stellen. 'Zij' zullen het toch allemaal wel beter weten? Bovendien gaat het om een pandemie. Dat los je niet zomaar eventjes op. Dat betekent samenwerking, op zoveel niveaus. Lieve hemel, dat is bijna onhaalbaar! Maar is dat zo? Het is een kwestie van kritisch zijn en kritisch blijven, op elk domein. Van de traditionele media tot amateuristische YouTube-filmpjes: alles in vraag stellen en niets blindelings geloven is wellicht nog het beste advies. Kritisch en aandachtig luisteren naar verschillende meningen, om uiteindelijk zélf te voelen wat voor jou klopt.

GOOGLE EN BIG DATA

Toen Google in 2007 Street View lanceerde (de voorloper van Google Earth en Google Maps), kon het zonder al te grote problemen in nauwelijks enkele jaren tijd niet minder dan 600 biljoen bytes persoonlijke data verzamelen. De ruimte om ons heen - cyberspace - was dan ook nog helemaal onontgonnen terrein. Precies als de ontdekking van Amerika, waarbij Google als Columbus optrad. Zo verklaarde het: *'De menselijke er-*

varing kan gratis worden omgezet in 'raw material' (lees: behavioral surplus). In gewone mensentaal? Wij zijn niet langer consumenten, zoals dat in de laatste decennia het geval was. Neen, wij zijn zélf producten geworden waarbij anderen handeldrijven. Van levende bibliotheken - vaten vol wijsheid - zijn wij verworpen tot bundelingen data, manipuleerbaar en controleerbaar op ieder gegeven moment van de dag. De nieuwe priesters, hun bazen en hun machines - the surveillance capitalists - kennen ons weldra van buiten én van binnen. Maar wat weten wij eigenlijk precies over hén? Dat wij voor hen heel erg lucratief zijn, ja, dat hebben we inmiddels kunnen achterhalen. Maar wat loert er verder nog op ons? De grot van Plato inachtig, is het nu, meer dan ooit, van belang goed te letten op al degenen die onze aandacht proberen te trekken met verhalen die werkelijk álle verbeelding tartten. Wie weet hebben deze oproerkraaiers, deze gevaarlijke gekken - ja, deze complotdenkers - het wel degelijk bij het juiste eind. Waar rook is, is vuur. Als er één ding is dat de wetenschappelijke methode ons heeft geleerd, dan is het dat. We kunnen niet genoeg beseffen hoe belangrijk het dezer dagen is dat we ons openstellen voor alle informatie, hoe confronterend ook. Immers, pas wanneer we zelf zo goed mogelijk geïnformeerd zijn, komt het volledige plaatje - de grote puzzel - opnieuw in zicht en kunnen we op basis daarvan ook werkelijk de juiste keuzes maken. ■